

BÉLA BARTÓK

SCRIERI MĂRUNTE
DESPRE
MUZICA POPULARĂ
ROMÂNEASCĂ

Adunate și traduse
CONSTANTIN BRĂILOIU

GRAF®ART

Scrierile teoretice despre muzica populară românească sunt atât de rare, încât trebuiau negreșit puse la îndemâna cititorilor de aici aceste câteva, foarte însemnate, dar scrise în limbi străine și răslețite prin reviste și broșuri.

Apoi, părerile lui Bartók despre legăturile dintre muzica populara ungară și a noastră au stârnit de la o vreme o seamă de polemici. Bartók a fost învinuit că a înjosit știința, făcând-o armă politică împotriva românilor – și opera lui nu i-a fost destulă apărare. Zvonurile nedrepte au stăruit. M-am socotit dator, ca român, să le răspund. Traducerile de față (publicate mai întâi în revista Muzică și poezie) sunt partea întâi a răspunsului meu: pun sub ochii judecătorilor gândul lui Bartók, așa cum l-a rostit el nu cum vor să ni-l înfășișeze unii.

Iar partea a doua va urma neîntârziat.

CONST. BRĂILOIU

București, 1936.

DIALECTUL MUZICAL AL ROMÂNILOR DIN HUNEDOARA *)

Dintre toate popoarele vechiei Ungarii, Români au păstrat forma originală probabilă a muzicii lor în chipul relativ cel mai neatins. Caracteristica unei muzici populare încă neprefăcute de cultura urbană și de muzica cultă, pare a fi împărțirea melodiilor în categorii, potrivit cu deosebita prilejuri la care ele se cântă. Repertoriul melodic al Românilor se împarte în cinci categorii principale:

1. Melodiile de colindă. Acestea se cântă numai la Crăciun.

2. Melodiile de nuntă, care însoțesc — cum o arată și numele — ceremoniile nunții.

3. Felurile melodii funebre, cunoscute sub numele de „bocet”¹.

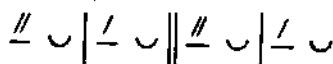
4. Melodiile de dans, care se cântă instrumental, numai pentru dans sau în timpul dansului, din gură (textul lor se chiamă pe românește: **strigături** sau **chiuituri**); și în sfârșit

5. Categoria cea mai însemnată, așa zisele melodii de doină, melodiile propriu zise, care se cântă fără vreun prilej deosebit, atât pe texte lirice cât și pe texte de baladă².

Fără îndoială că și Maghiarii, de pildă, au avut altă dată asemenea categorii neted despărțite între ele, a căror urmă se mai deslușește limpede în așa zisele cântece **regös**, în cântecele de copii, în cântecele de nuntă, și în melodiile octosilabice **rubato**, care corespund melodiilor de doine românești. Dar tocmai aceste melodii aproape nu se mai cântă; ci melodiile populare maghiare răspândite

azi³ se folosesc deopotrivă la petreceri, pentru joc, cât și pentru cântare fără joc, numai de plăcerea cântatului.

Pentru forma textelor populare românești este îndeobște caracteristic: întâi, lipsa strofei (spre deosebire de textele maghiare și slovace); al doilea, faptul că versurile sunt alcătuite aproape numai din câte 8 silabe care se împart în două perechi de trohei⁴:

În note, acesta s'ar putea exprima astfel:

Ultimul troheu al rândurilor de text este deseori incomplet. Atunci silaba lipsă se înlocuiește cu „u”, „ă” sau și cu „măi”, „le” sau „re”. Alegerea silabelor de întregire nu este arbitrară: când rândul de text incomplet sfârșește cu consoană, el se întregeste cu „u”, „ă”, sau și cu „măi”; când sfârșește cu vocală, se întregeste de cele mai multe ori cu „le” sau „re”. Această întregire a silabelor este una din însușirile cele mai caracteristice ale cântării neaoș jărănești a Românilor. Din nefericire, ea este prigonită cu toate mijloacele în școli de către învățători, care ar dori stărpirea ei din popor, și tot ostfel de către societățile corale.

³ E vorba aci de melodii curat populare, nu de melodii culte în gen popular.

⁴ — u nu arată aci vreo durată metrică, ci numai accent și lipsă de accent muzical al silabelor. Vezi Weigand: *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pag. 90. Formula ritmică dată acolo:

după care silaba a treia și a șaptea sunt accentuate mai tare de cât întâia și a cincea, arată scandarea versurilor când sunt spuse fără melodie.

¹ Pe alocurea numite „după morți”, „vaiet”, „zoriilor”, „cântecul bradului”.

² Aceste categorii sunt cunoscute pretutindeni. Unele regiuni mai au și cântări deosebite, de pildă cântecele cântate în legătură cu obiceiul popular cunoscut sub numele de „paparugă” sau „dodoloaie” (în Transilvania de Sud și Banat; vezi G. Dem. Teodorescu: *Poezii populare române*, Buc. 1885, pag. 208) și cântecele de seceris.

* Apărut mai întâi, în limba ungară, în *Etnográfia*, Budapesta 1914, apoi, în limba germană, cu titlul *Der Musikdialekt der Rumänen von Hunyad*, în *Zeitschrift für Musikwissenschaft*, Martie 1920.

MUZICA POPULARĂ ROMĂNEASCĂ *)

Observațiile generale despre cântecul cult de stil popular și despre cel jărănesc, care stau la începutul articolului meu „Muzica populară ungurească” (S.S.Z. 1933), privesc și muzica populară românească. Numai că muzica cultă de stil popular și muzica țiganilor orășeni are o însemnătate mult mai mică la Români, cel puțin în cuprinsul, deocamdată mai bine cercetat, al Ardealului. Nu știm bine ce muzică populară avea sau are România veche (Moldova-Muntenia). Înainte de război nu s'au făcut în adevăr, acolo, culegeri întinse; iar după război, s'a căutat, e drept, cu mari străduințe îndreptarea acestei lipse, dar din nefericire nu s'a publicat încă mai nimic din bogatul material adunat. Următoarele privesc deci vrând-nevrând numai teritoriul ardelenesc.

Aci, cu 20 de ani în urmă, culegătorul găsea încă, în cea ce privește muzica țărănească, stări de lucruri atât de primitive, încât făceau din munca lui o adevărată bucurie. Pe cât se pare, aceste stări nu s'au putut păstra neschimbate până astăzi decât acolo unde anume împrejurări au ținut departe de țărani „fericitoarea” cultură modernă orășenească. Asemenea împrejurări sunt mai ales: lipsa de școli, lipsa de mijloace de comunicație, lipsa de nevoi a locuitorilor. Imprejurările acestea minunate pentru cercetătorul stărilor primitive s'au aflat în Nord (Maramureș), în Vestul mijlociu (Bihor) și în Sudul mijlociu (Hunedoara). Cale de poște întregi, sate locuite numai de analfabeți; nici un drum de fier, ba uneori nici o șosea; producție casnică câte odată a tuturor lucrurilor de trebuință zilnică; oameni care afară de călătoriile de neînălțurat (armată, procese) nu părăsesc niciodată locul de baștină. Când nimerești deodată într'o asemenea regiune, te simți parcă întors înapoi în Evul Mediu. Atunci abea dobândești convingerea că în vremuri mai vechi (și în regiunile românești amintite încă astăzi) muzica a fost

fără îndoială o îndeletnicire obștească. Nicio întâmplare însemnată a vieții omenești: sărbătoarea Crăciunului, seceriș, nuntă, moarte, etc. nu poate și nu trebuie să aibă loc decât legată de anume rituri tradiționale. O parte integrantă a acestor rituri este cântarea unor anume cântece. Fiecare rit se desfășoară ca o acțiune religioasă, potrivit cu reguli severe. Toate cântecele rituale se cântă bine înțeles numai cu prilejul ceremoniilor de care țin; nu se cade ca asemenea cântece să fie cântate pentru distracție. Din pricina aceasta, cercetătorul a întâmpinat când și când unele greutăți; astfel, de pildă, i-au trebuit câteodată multe rugăminți ca să audă un bocet; doar nu se poate boci, spuneau oamenii, decât la mort.

Cât privește partea muzicală a categoriilor de melodii amintite, cea mai însemnată este categoria cântecelor de Crăciun, pe românește „colinde”; ea cuprinde de altfel și în textele ei material de mare preț pentru folklor, ba chiar pentru istoria culturii. Nu trebuie însă nici decum să ne închipuim colindele ca ceva asemănător smeritelor cântece de Crăciun apusene. Mai întâi, partea cea mai importantă a textelor — poate o treime — n'au nicio legătură cu sărbătoarea creștină a Crăciunului: în locul poveștii Betleemului aflăm aci descrierea unor minunate lupte biruitoare cu neînvingutul leu (sau cerb); legenda celor nouă fii care au vânat atâta în pădurile bătrâne până s'au prefăcut în cerbi; minunata povestire despre soare, care a peșit pe soră-sa luna ș.a.m.d. Prin urmare, numai texte păstrate încă din timpuri păgâne! O sărbătoare de căpetenie a popoarelor păgâne era aceia a solstițiului de iarnă. În urmă — fie întâmplător, fie voit — sărbătoarea Crăciunului creștin s'a statornicit întocmai în vremea solstițiului de iarnă. Nu este de mirare că în subconștientul popoarelor

* Rumänische Volksmusik, apărut întâi în *Schweizerische Sängszeitung*, apoi în extras (broșură de 12 pagini, Berna 1933).

MUZICA POPULARĂ ROMÂNESCĂ*

Materialul este încă în mare parte netipărit; cel tipărit a fost adunat din ținuturile stăpânite altă dată de Ungaria. Luând drept criteriu scopul cântecelor, materialul acesta se poate clasifica, împărțindu-l în 5 grupuri:

1. **Colindele**, un anume fel de cântece de Crăciun, și cântece de Vicleim (jocul de Betleem occidental).

2. **Bocetele**, jelanii la mort.

3. **Felurite cântece rituale** (de nunță, cântări magice pentru ploaie etc.).

4. **Melodiile de joc**, cele mai multe instrumentale, fără text.

5. **Cântecele propriu zise**, nelegate de un prilej anume („doine”, pe alocurea „hori”).

Melodiile cu text sunt alcătuite obișnuit din 4, 3 sau 2 (rareori din 5 sau mai multe) rânduri melodice. Textul fiecărui șir melodic este alcătuit din 4 picioare metrice de tip trohaic; în unele ținuturi (Maramureș și teritoriile învecinate) troheul al 4-lea poate fi înlocuit printr'un troheu incomplet sau o silabă răzleață:

Versurile alcătuite din 3 trohei sunt atât de rare, încât pot rămâne neluate în seamă aci. Pe alocurea (cu deosebire în Banat) unele rânduri de text pot fi înlocuite prin refrenuri mai lungi sau mai scurte, cu aceeași metrică sau cu altă metrică decât a versurilor.

Dintre cele 5 grupe amintite cel mai însemnat este al 5-lea. Cercetând materialul din acest grup (doine), putem deosebi 3 teritorii muzicale neasemănătoare între ele.

1. **Teritoriul de Nord** (Maramureș-Ugocea). Aci găsim deoparte „hora lungă”, desigur foarte veche, care este o nesfârșită variație, foarte înflorită și cu formă nehotărâtă, a unei

singure melodii având un caracter vădit instrumental. Dealtă parte mai găsim aci melodii fără îndoială mai noi, alcătuite de obicei din 4 rânduri și în **tempo giusto**, a căror ritm punctat ne este bine cunoscut din materialul maghiar:

Scările sunt schimbătoare.

Aceste melodii s'au strecurat și în ținuturile învecinate (Mureș, Turdal).

3 **Tempo giusto** $\text{♩} = 50$ (Ugocea: Nagytarna [?])

Pe din sus din Ba-ia Ma-re, Pe din sus din Ba-ia mar'

Merg-un că-pi - tan că - lo - re, Merg-un că - pi - tan că - lar'

* Román népzene, articol din Zenei Lexicon, Budapesta 1931, vol. II, pag. 419-420.

MUZICA POPULARĂ MAGHIARĂ ȘI CEA ROMÂNEASCĂ*)

Categoriile cele mai însemnate ale cântecelor sătești maghiare sunt: a melodiilor vechi și a melodiilor noi...

Înșușirile cele mai izbitoare ale melodiilor vechi (clasa A) sunt:

1) o anume scară arhaică defectivă pentatonică, moștenire adusă din Asia:

2) o structură din 4 rânduri melodice..., cu un cuprins muzical obișnuit deosebit al rândurilor (cel puțin al rândurilor 1 și 4):

3) rândurile de text cu toate același număr de silabe (sunt isometrice).

Melodiile vechi au 3 feluri de ritm:

- 1) ritm recitativ liber **parlando**;
- 2) ritm de joc neschimbat;
- 3) ritm de joc așa zis „punctat”, potrivit metricii textului. Acesta se naște din îmbinarea următoarelor 3 scheme:

și anume după cantitățile metrice ale textului. Rândurile de text ale melodiilor ungurești vechi au 6, 7, 8, 9, 10, 11 și 12 silabe.

Melodiile cu texte de 12 silabe au toate ritm **parlando**. Deși cunoaștem ahea 6-7 din acestea (cu multe variante), ele sunt foarte caracteristice pentru muzica populară maghiară: nici unul din popoarele vecine nu le-a preluat.

Melodii cu rânduri de 8 silabe sunt mult mai multe; cea mai mare parte au ritm **parlando**.

Melodiile cu rânduri de 6 silabe, mai puțin numeroase, au asemenea fie ritm **parlando**, fie ritm de joc.

Dimpotrivă, melodiile cu rânduri de 7 sau 11 silabe au de cele mai multe ori un ritm de joc potrivit textului, cu stereotipul stârșit de rând:

Stilul melodiilor vechi este unitar în toate ținuturile locuite de Maghiari. Astăzi nu le mai știu decât bătrânii. S'au cules din ele cam 1.000, care se împart în 200 grupe de variante. Dimpotrivă, melodiile noi (clasa B) erau acum 20-25 ani mai ales ale tinerilor; vechimea lor nu trece desigur de 100-120 ani. Înșușirile lor cele mai izbitoare sunt:

1) cunoscutul ritm de joc punctat, potrivit textului;

2) o anume structură simetrică, în care rândul 4 repetă rândul 1. Variantele cele mai însemnate ale acestei structuri sunt (literile arătând rândurile melodice, iar cifra 5 transpunerea cu o cvintă mai sus): AA⁵A⁵A, AA⁵BA, A B BA. Dintre ele, structura ABBA nu a fost întâlnită până acuma decât în materialul unguresc.

Modurile sunt felurite: deseori major modern, mod de re, mod de la; mai rar mod de sol; rar de tot mod de mi.

Melodiile noi se înrudesc cu cele vechi:

- 1) prin ritmul punctat și potrivit textului;
- 2) prin anume întorsături melodice pentatonice.

Melodiile maghiare noi sunt astăzi în plină floare. S'au cules din ele cam 3.200, care se împart în 800 grupe de variante.

Din întregul celor vreo 10.000 melodii ungu-

* Fragment din broșura *Népzénék és a szomszéd népek népzénéje* (Muzica noastră populară și muzica populară a popoarelor vecine), tradusă apoi în nemțeste: *Die Volksmusik der Magyaren und der benachbarten Völker* (Ungarische Jahrbücher, vol. XV [1934] și extras). Tradus cu învoirea editorului Somló Béla, Budapesta.

CERCETĂRILE DE FOLKLORE MUZICAL IN UNGARIA *)

Cât privește folklorul muzical, Ungaria dinaintea războiului era unul din ținuturile cele mai interesante și mai felurite. Cercetările privitoare la acest fel de folklore au început... în regiunile locuite de Unguri, dar au fost curând întinse și la regiunile locuite de alte naționalități... Aceasta avea o foarte mare însemnătate, fiindcă numai așa se puteau aduna materialele pentru o cercetare comparativă a folklorului muzical. În scopul acesta, folkloriștii noștri au găsit sprijinul cel mai sigur la direcția secției etnografice a Muzeului Național, care a făcut față, de cele mai multe ori, cheltuielilor de culegere, rămânând stăpân al reproducerilor fonografice astfel adunate.

Această muncă uriașă au început-o cercetările lui Béla Vikár, în anii din urmă ai veacului trecut. Pe la 1905, compozitorii Zoltán Kodály, Anton Molnár și László Lajtha, cât și scriitorul acestor rânduri, s'au înhamat și ei la această muncă, care a fost urmărită până în toamna 1918 cu o sârguință neobosită. Imprejurările de mai târziu au făcut cu neputință până astăzi ori ce cercetări de oarecare întindere. Până în toamna 1918, s'au strâns cam 8.000 melodii ungurești, 2.800 slovacăști, 3.500 românești și 150 de ale altor naționalități. O bună parte a acestui material este păstrată în fonograme, trecute cele mai multe în stăpânirea secției etnografice a Muzeului Național, anume: 1.132 cilindrii de fonograf cu cântece ungurești, 794 cu cântece românești și 161 cu cântece slovacăști. De altă parte, o seamă de cilindrii au rămas în mâinile unor particulari, și anume: cam 340 cu cântece ungurești, 250 cu cântece slovacăști și 400 cu cântece românești.

Orânduind sistematic și comparând materialele astfel adunate, suntem în măsură să vedem că muzica populară ungurească se împarte în 3 clase mari: 1. Cântece vechi de stil omogen, 2. Cântece moderne de stil omo-

gen, 3. Cântece de stil eterogen, nefăcând parte din nici una din aceste două categorii.

Cântecele de stil vechi sunt caracterizate printr'o scară pentatonică anemitonică și prin structura nearhitectonică a strofelor, alcătuite din câte 4 versuri isometrice. Acest fel de cântece poate fi privit ca un produs popular exclusiv unguresc, desigur foarte vechi. Întrăurirea lui asupra muzicii populare a Slovacilor este aproape nesimțită, însă anume categorii ale speciei acesteia au avut o întrăurire hotărâtoare asupra unei părți a populației române, anume asupra celei din Maramureș și din regiunile învecinate spre vest cu teritoriile secuști...

Cântecele de stil modern sunt caracterizate printr'un ritm deosebit, zis „punctat” și potrivit ritmului textului, cât și prin structura arhitectonică a strofelor, alcătuite din câte 4 versuri. Clasa aceasta poate fi și ea privită ca un produs exclusiv unguresc; ea s'a dezvoltat în cei 70 sau 80 de ani din urmă. Întrăurirea ei asupra muzicii noi a Slovacilor și Rutenilor a fost mare; ea s'a întins chiar dincolo de hotarele Ungariei vechi, în Moravia și în Galiția. Asupra muzicii românești, în schimb, ea n'a avut nici o întrăurire.

Clasa a 3-a, neavând un stil omogen, nu are nici vreo caracteristică generală. Ea cuprinde mai cu seamă cântecele de origină neungurească, împrumutate cele mai multe muzicii populare slovacăști, mai puțin Rutenilor, câteva numai Germanilor și Românilor, nici una Slavilor de Sud.

Produsele muzicii jărănești slovacăști se pot împărți și ele în 3 clase, înfățișând fiecare: stilul vechi, stilul eterogen și stilul modern.

Cea dintâi cuprinde variantele cântecelor zise „Valasská”, cât și anume cântece de leagăn și unele cântece rituale. Ea poate fi privită ca produsul cel mai specific al muzicii populare slovacăști.

Anume categorii ale clasei a 2-a („stil ete-

* Les recherches sur le folklore musical en Hongrie, comunicare la congresul de arte populare dela Praga, 1928, publicată în *Art populaire*, Paris 1931, vol. II, pag. 127—128.

ADDENDA*)

I.

Drept introducere, câteva cuvinte despre metrica textelor populare românești.

Strofa este necunoscută. Rândurile isometrice sunt alcătuite, în cea mai mare parte a textelor, din patru trohei, cu cezura principală după a doua pereche de silabe:

// — | / — || // — | / —

Mult mai puține sunt textele cu rânduri din trei trohei:

scu: // — | / — || // —
// — || / — | / —

...Prin „troheu” nu se înțelege aici un picior metric: textele populare românești nu cunosc un asemenea picior; „troheu” înseamnă aici numai o pereche de silabe, alcătuită dintr-o silabă accentuată și una neaccentuată²⁹. Silaba din urmă (neaccentuată) a rândurilor... poate lipsi. Se face atunci întregirea silabelor, atât de caracteristică pentru cântarea țărănească a Românilor ardeleni: când rându! de

* Uimitor este că una și aceeași silabă a unui cuvânt poate fi când accentuată, când neaccentuată:

Că nu-i | vreme || de dur | mit
Că-i vre | me de n || po do | bit

{sau:}

Nu văzi | maică || ce văd | eu
Cru ci | țā māi || că de | brād

De altă parte, se mai aude câteodată și următoarea accentuare, mai ales la strigături...:

/ — // — || / — // —

Cf. G. Weigand: *Die Dialekte der Bukovina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pag. 90.

7 silabe sfârșește cu silabă închisă, el se întregeste cu *măi*, *u* sau *ă*; când sfârșește cu silabă deschisă, cu *le* sau *re*. Uneori, țărani păstrează aceste silabe de întregire și la dictatul textelor. Tocmai dimpotrivă, la rânduri octosilabice, silabe finale deschise se înghit câteodată, însă aproape numai în melodii cu ritm *giusto*. Aceasta se întâmplă mai cu seamă în „horile” mai noi maramureșene. De pildă:

...mănăstir' în loc de mănăstire
...cân' " " " căne
...faci " " " face

Legătura dintre text și melodie se schimbă după regiuni...

Urmează aici câteva cuvinte despre deosebiri mai mici ale caracterului melodic, despre dialectele muzicii populare din ținuturile românești cercetate științific până azi³⁰.

Impărțirea în teritorii dialectale pornește dela melodiile de *horă*, sau — cum se numesc oficial — de *doină*³¹, odată fiindcă grupul lor este cel mai însemnat și mai mare, apoi fiindcă deosebirile dintre melodiile de acest fel, după regiuni, sunt mai izbitoare. Deosebirile dintre melodiile de colindă ale felurilor regiuni sunt mai puțin simțite, iar de altă parte granițele teritoriilor dialectale ale colindelor nu se acoperă întocmai cu granițele teritoriilor dialectale ale *horilor*.

Materialul de melodii de joc nu ne dă deo-

* O parte a materialului bihorean a apărut în studiile de etnografie românească tipărite la Academia Română... Pe lângă acestea, oarecare material de folosit se mai găsește și în cele două lucrări următoare: Pompiliu Pârvescu: *Hora din Cartal*, ibid. I. 1908 (63 melodii instrumentale de joc); Ciorogariu: *Cântete din popor*, București (Socec & Co.) 1909 (60 melodii cu text).

³¹ Adică melodiile cântate fără prilej deosebit, pe texte lirico-epice.

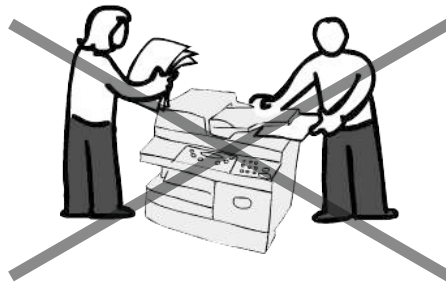
* Trei crâmpes împrumutate; cel dintâi prefeței la *Volksmusik der Rumänen von Maramureș*, al doilea unui articol polemic din *Convorbiri Literare*, an. XLVIII No. 7-8 (Iulie-August 1914), al treilea unei convorbiri cu d-l Octav Șuluțiu [*Vreemea*, București 14.] 34). N'am tradus decât ceea ce poate arăta părerea d-lui Bartók despre muzica populară românească, privită în întregul ei, sau ne poate ajuta să pătrundem mai bine nu numai sistemul științific al autorului, ci totodată sufletul său de om.

C. B.

ACEASTĂ LUCRARE ESTE PROTEJATĂ
DE LEGEA DREPTULUI DE AUTOR !

VĂ MULȚUMIM DACĂ NU VEȚI FOTOCOPIA ACEASTĂ LUCRARE
INTEGRAL SAU PARȚIAL !

RESPECTAȚI EFORTUL AUTORULUI ȘI AL ECHIPEI REDACȚIONALE
ȘI SUSȚINEȚI PUBLICAREA ALTOR LUCRĂRI SIMILARE !

PUTEȚI ACHIZIȚIONA LUCRĂRILE NOASTRE DIN

LIBRĂRIA MUZICALĂ *George Enescu*
București, piața Sfinții Voievozi nr. 1
(lângă Colegiul Național de Muzică „George Enescu“)

SAU

PUTEȚI COMANDA ONLINE VIZITÂND

WWW.LIBRARIAMUZICALA.RO

E-MAIL: GRAFOART1991@GMAIL.COM

TEL.: 0747 236 278 (07-GRAFOART)